

Основні класи неорганічних сполук

Оксиди

- Оксиди — складні речовини, утворені двома елементами, одним із яких є Оксиген. Їх назва складається зі слова «оксид» з додаванням спочатку назви елемента, що входить до складу речовини, у називному відмінку.

Класифікація оксидів

- 1) Оксиди, яким відповідають основи, називаються основними. Вони утворені металами. До них належать CuO , Fe_2O_3 , Na_2O , CaO , BaO , K_2O , NiO та інші.
- 2) Оксиди, яким відповідають кислоти, називаються кислотними. Вони утворені в основному неметалами. Це SO_2 , CO_2 , P_2O_5 , SiO_2 , Na_2O_4 та інші.

Поширення оксидів у природі

- Оксиди широко поширені в природі. Наприклад, силіцій(IV) оксид SiO_2 — кремнезем є основною складовою піску, глини, входить до складу багатьох мінералів; CO_2 — карбон(IV) оксид, вуглекислий газ, — складова частина повітря; Al_2O_3 — алюміній оксид входить до складу глини і багатьох гірських порід; Fe_2O_3 — ферум(III) оксид міститься в залізних рудах; H_2O — вода — найпоширеніший на Землі оксид.

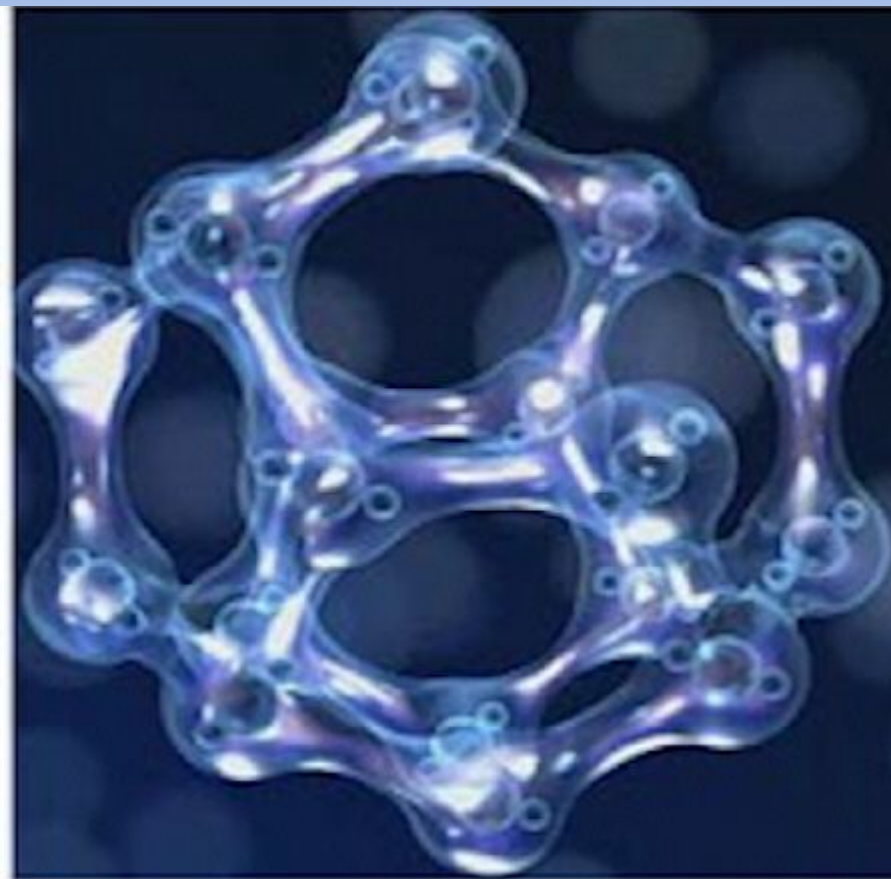

Вода як найважливіший природний оксид

- Фізичні властивості води. Чиста вода прозора, не має запаху і смаку. Найбільша її густина — при 4°C (1 г/см^3). Густина льоду менша ніж густина рідкої води, тому лід спливає на її поверхню. Вода замерзає при 0°C й кипить при 100°C та тиску $101\,325 \text{ Па}$ (1 атм). Вона погано проводить тепло і дуже погано — електрику. Вода є гарним розчинником.

- Хімічні властивості води.
- 1) Взаємодія з металами. Метали, що стоять у ряді напруг до Алюмінію включно, реагують із водою за звичайних умов:
  - $2\text{Na} + 2\text{H}_2\text{O} = 2\text{NaOH} + \text{H}_2 \uparrow$
  - Метали, що стоять у ряді напруг від Мангану до Гідрогену, реагують із водою при нагріванні:
    - $2\text{Fe} + 3\text{H}_2 = \text{Fe}_2\text{O}_3 + 3\text{H}_2 \uparrow$
  - Метали, що стоять у ряді напруг після Гідрогену, з водою не реагують.
- 2) Вода реагує з оксидами металів, якщо метали, що утворюють оксиди, знаходяться в ряді напруг до Магнію. При цьому утворюються луги, тобто розчинні у воді основи:
  - $\text{CaO} + \text{H}_2\text{O} = \text{Ca(OH)}_2$ — кальцій гідроксид.
- 3) Вода реагує з багатьма оксидами неметалів, внаслідок реакції утворюються розчинні кислоти:
  - $\text{SO}_3 + \text{H}_2\text{O} = \text{H}_2\text{SO}_4$ — сульфатна кислота.
- 4) Вода розкладається під дією високої температури або електричного струму:
  - $2\text{H}_2\text{O} \rightarrow 2\text{H}_2 \uparrow + \text{O}_2 \uparrow$

Кислоти

- Кислоти — це складні речовини, що складаються з одного чи декількох атомів Гідрогену та кислотного залишку.
- Кислоти класифікують:
- 1) за кількістю атомів Гідрогену в кислоті — на одно-, дво- та триосновні.
- 2) за наявністю Оксигену в кислотному залишку — на безоксигенові та оксигеновмісні.

Одержання кислот

- 1) Оксигеновмісні розчинні у воді кислоти можна добути взаємодією оксидів з водою:
$$\text{SO}_2 + \text{H}_2\text{O} = \text{H}_2\text{SO}_3$$
- 2) Оксигеновмісні нерозчинні у воді кислоти добувають взаємодією відповідної солі з більш сильною кислотою:
$$\text{Na}_2\text{SiO}_3 + 2\text{HCl} = 2\text{NaCl} + \text{H}_2\text{SiO}_3 \downarrow$$
- 3) Безкисневі кислоти добувають взаємодією водню з неметалом:
$$\text{H}_2 + \text{Cl}_2 = 2\text{HCl}$$
- з наступним розчиненням продукту реакції у воді.

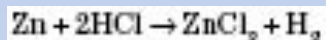
Фізичні властивості кислот

- Більшість кислот — рідини, але є і тверді кислоти, наприклад ортофосфатна і метафосфатна, силікатна. Усі кислоти важчі за воду й у більшості випадків добре в ній розчиняються. Деякі легкі кислоти (хлоридна, нітратна) мають характерний запах. Майже всі кислоти безбарвні.

Хімічні властивості кислот

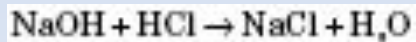
- 1) Дія на індикатори. Речовини, які змінюють своє забарвлення під дією кислот або лугів, називаються індикаторами.
- 2) Взаємодія з металами.
- Метали, що стоять у ряді напруг до Гідрогену, витісняють його з розведених кислот (крім нітратної кислоти):

- 3) Кислоти реагують з оксидами, що утворені металами:

- Реакції обміну — це реакції між двома складними речовинами, у результаті яких вони обмінюються своїми складовими частинами.
- 4) Кислоти реагують з основами:

ОСНОВИ

- Основи — складні речовини, до складу яких входять атом металу й одна або кілька гідроксильних груп.
- Назви основ утворюються від назви відповідного металу в називному відмінку і слова «гідроксид»:
- NaOH — натрій гідроксид;
- Застосовуються й інші традиційні назви:
- NaOH — їдкий натр;
- Основи класифікуються за розчинністю у воді:
- 1) на розчинні, або луги, — добуті лужними або лужноземельними металами:
- Li , Na , K , Rb , Cs , Ba , Sr , Ca ;
- 2) нерозчинні — всі інші основи.

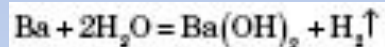
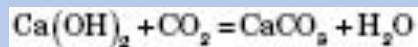

Фізичні властивості основ

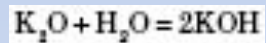
- За нормальних умов усі луги — тверді речовини білого кольору, милкі на дотик, їдкі, роз'їдають шкіру, тканини, папір. Нерозчинні основи — тверді речовини різного кольору.

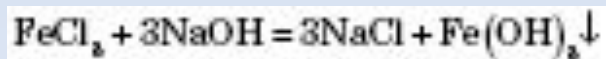
- 1) Луги добувають:
- — взаємодією води з лужними або лужноземельними металами:

- — взаємодією води з оксидами лужних і лужноземельних металів:

- $\text{BaO} + 2\text{H}_2\text{O} = \text{Ba(OH)}_2$
- 2) Нерозчинні основи добувають унаслідок взаємодії розчинних солей з лугами:

Хімічні властивості основ

- 1) Луги мають такі хімічні властивості:
- — змінюють забарвлення індикаторів: фенолфталеїну без кольору на малинове, метилового оранжевого на жовте, фіолетового лакмусу на синє, універсального індикаторного паперу на синє;
- взаємодіють із кислотними оксидами:
 $\text{Ca(OH)}_2 + \text{CO}_2 = \text{CaCO}_3 + \text{H}_2\text{O}$
- взаємодіють із кислотами:
 $\text{NaOH} + \text{HCl} = \text{NaCl} + \text{H}_2\text{O}$
- взаємодіють із солями:
 $2\text{NaOH} + \text{CuCl}_2 = \text{Cu(OH)}_2 + 2\text{NaCl}$
- 2) Нерозчинні основи мають такі хімічні властивості:
- — не змінюють забарвлення індикаторів;
- — практично не взаємодіють із кислотними оксидами;
- взаємодіють із кислотами:
 $\text{Cu(OH)}_2 + 2\text{HCl} = \text{CuCl}_2 + \text{H}_2\text{O}$
- розпадаються при нагріванні:
 $\text{Cu(OH)}_2 \xrightarrow{\Delta} \text{CuO} + \text{H}_2\text{O}$
- Реакція взаємодії кислот з основами називається реакцією нейтралізації і належить до реакцій обміну.

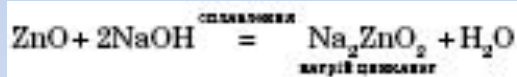
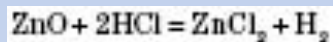
Амфотерні гідроксиди та ОКСИДИ

- Здатність хімічних речовин виявляти кислотні або основні властивості в залежності від природи речовини, з якою вони реагують, називається амфотерністю.
- Амфотерні властивості виявляють перехідні метали, їхні оксиди та гідроксиди, наприклад: цинк, алюміній, берилій, тривалентний хром і тривалентне залізо, їхні оксиди і гідроксиди тощо.

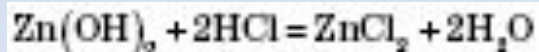

Хімічні властивості амфотерних речовин

- Характерною є взаємодія амфотерних речовин як із кислотами, так і з основами:

- а також реакції з цинк гідроксидом:

Солі

- Солі — це складні речовини, утворені атомами металів і кислотними залишками.
- Назви солей складаються з назви металу і назви кислотного залишку.
- Фізичні властивості солей
- За нормальних умов усі солі — тверді кристалічні речовини різного кольору. Розчинність їх у воді різна

Хімічні властивості солей

- Солі взаємодіють:
- 1) З металами (реакція заміщення):
$$\text{Zn} + \text{CuSO}_4 = \text{ZnSO}_4 + \text{Cu}$$
- 2) Розчинні солі з лугами (реакція обміну):
$$\text{CuSO}_4 + 2\text{NaOH} = \text{Na}_2\text{SO}_4 + \text{Cu}(\text{OH})_2 \downarrow$$
- 3) З кислотами (реакція обміну).
- Ця реакція відбувається за таких умов:
- — утворюється осад, нерозчинний у кислотах:
$$\text{BaCl}_2 + \text{H}_2\text{SO}_4 = \text{BaSO}_4 \downarrow + 2\text{HCl}$$
- — реагуюча кислота сильніша від тієї, яка утворила сіль:
$$2\text{Na}_3\text{PO}_4 + 3\text{H}_2\text{SO}_4 = 3\text{Na}_2\text{SO}_4 + 2\text{H}_3\text{PO}_4$$
- — сіль утворена леткою кислотою, а реагуюча кислота нелетка:
$$2\text{NaCl} + \text{H}_2\text{SO}_4 = \text{Na}_2\text{SO}_4 + 2\text{HCl} \uparrow$$
- Кислота H_2CO_3 нестійка, тому при її утворенні відразу ж відбувається реакція розкладу.
Наприклад:
$$\text{Na}_2\text{CO}_3 + 2\text{HCl} = 2\text{NaCl} + \text{H}_2\text{CO}_3$$
- Реакція не записується так:
$$\text{Na}_2\text{CO}_3 + 2\text{HCl} = 2\text{NaCl} + \text{H}_2\text{O} + \text{CO}_2 \uparrow$$
- 4) Із солями (реакція обміну):
- $\text{NaCl} + \text{AgNO}_3 = \text{NaNO}_3 + \text{AgCl}$